

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ
СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС РОБОТИ З ДІТЬМИ,
ЯКІ МАЮТЬ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ**

У статті розглядаються особистісні якості соціальних педагогів, необхідні для роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку. Обґрунтовано, що соціально-педагогічна робота в інклюзивних навчальних закладах належить до таких видів професійної діяльності, у яких не тільки знання та уміння, але й особистісні якості фахівця впливають на її результативність.

Ключові слова: соціальний педагог, професійні особистісні якості, діти з особливостями психофізичного розвитку.

Постановка проблеми. Збільшення в Україні кількості інклюзивних навчальних закладів спричиняє гостру необхідність у фахівцях, здатних ефективно працювати з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку.

Аналіз актуальних досліджень. Прийняті на державному рівні нормативно-правові документи такі, як наказ Міністерства освіти і науки України № 855 від 11.09.2009 р. «Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки», наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.10 року «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання», Постанова Кабінету Міністрів України № 872 від 15.08.2011 р. «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» забезпечують й гарантують дітям з особливостями психофізичного розвитку отримання якісної та доступної освіти.

Мета статті – охарактеризувати професійно значимі особистісні якості соціальних педагогів, необхідні для роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Працюючи в інклюзивному навчальному закладі соціальним педагогам необхідно володіти не лише знаннями та уміннями, а й особистісними якостями для здійснення успішної взаємодії з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку.

Соціальним педагогам мають бути притаманні такі якості, як доброта, любов до людей, душевність, доброзичливість, чуйність, готовність прийти на допомогу, бажання прийняти чужий біль на себе, милосердя, людяність, емпатія, комунікабельність, товариськість, гнучкість та делікатність, тактовність у спілкуванні, здатність правильно зрозуміти

людину і поставити себе на її місце, підтримати іншого і стимулювати його на розвиток власних сил, викликати довірливе ставлення до себе, організаційні здібності [5, с. 14–15].

Науковці Ю. Василькова, М. Галагузова, Р. Овчарова виокремлюють кілька груп якостей, якими має володіти соціальний педагог:

– комунікативні: автентичність (здатність бути самим собою контактуючи з іншими), безконфліктність, відвертість, відкритість, впевненість у собі, делікатність, коректність, природність, щирість, психологічна гнучкість, тактовність, товарицькість;

– творчі: артистизм, креативність, натхненність, багата уява та образність мислення, обдарованість;

– організаторські: енергійність, активність, самостійність, цілеспрямованість, менеджерські якості, переконливість, рішучість, самовладання, відповідальність, організованість;

– морально-етичні: альтруїзм, безкорисливість, високий культурний рівень, вихованість, гуманізм, доброзичливість, етичність, любов до дітей, людинолюбство, людяність, милосердя, моральність, особиста гідність, порядність, оптимістичність, співчутливість, справедливість, терплячість, турботливість, толерантність, чесність, чуйність, доброта, духовність, душевна теплота;

– ділові: компромісність, конкретність, переконливість, об'єктивність, неупередженість, витриманість, володіння собою;

– інтелектуальні: логічність мислення, освіченість, ерудованість, широкий світогляд;

– загальнопрофесійні: відданість справі, відповідальність, ініціативність, наполегливість, працелюбність, принциповість (відданість професійним цінностям), компетентність і професіоналізм.

На думку зазначених авторів, особистості соціального педагога мають бути притаманні низка вроджених і набутих якостей:

– гуманістичні (доброта, гуманізм, почуття власної гідності, любов до людини);

– толерантні (терпимість до інших поглядів, звичок, думок);

– психічні якості (високий рівень емоційних і вольових характеристик, стійкий рівень психічних станів, самоконтроль, самооцінка);

– психолого-педагогічні (емпатійність, комунікативність, візуальність, перцептивність) [1, с. 19–20].

До професійно бажаних особистісних характеристик, які мають бути притаманні фахівцю соціально-педагогічної сфери, Ш. Рамон, Р. Саррі, Б. Шапіро відносять здатність до емпатії (співпереживання), високий

соціальний інтелект, відкритість, комунікабельність, терпіння, стресостійкість [3, с. 89–91].

Науковець Л. Султанова у своїх дослідженнях виокремлює такі особистісні якості соціального педагога:

– інтелектуальні: розвинуте емпіричне, образне, абстрактне мислення, критичність і незалежність суджень, здатність до аналізу і синтезу;

– комунікативні: потреба в соціальному спілкуванні, що передбачає спільну творчу діяльність, бажання ділитися думками, почуттями, безкорисна потреба приносити людям радість, толерантність до точки зору інших;

– креативно-естетичні: здібність до творчості, почуття прекрасного, розвинута уява, сприйняття нового, здатність бачити і розвивати в діях творче начало;

– креативні: вміння знайти кожній людині справу за інтересами і здібностями, базуючись на знаннях його особистісного потенціалу, захоплювати спільною ідеєю, добирати актив з дітей, батьків, колег, стимулювати діяльність людей через мотиваційну сферу, вміти координувати взаємодію різних закладів, соціальних служб, державних і громадських організацій;

– конструктивні: вміти конструювати соціально-культурну діяльність, гнучко реагувати на зміни, що відбуваються в соціокультурній сфері і молодіжному середовищі;

– перцептивні: вміння проникати у внутрішній світ дитини, вміння виявляти її відношення до оточуючого світу, її емоційний настрій і впливати на нього, володіти педагогічною пильністю і чутливістю, які дозволяють передбачити результати свого впливу;

– емоційно-вольові: емоційна стійкість, терплячість, стриманість, здатність до саморегуляції [6, с. 77].

Дослідниця Ю. Галагузова особистісні якості соціального педагога об'єднує у такі чотири групи:

– морально-гуманістичні якості (любов до людей, гуманність, доброзичливість, співчутливість, альтруїзм, милосердя, відповідальність);

– психологічні характеристики (високий рівень проходження психічних процесів, стійкі психічні стани, високий рівень емоційних і вольових характеристик, а також якості, що відображають стійкість до стресів – психофізична тренуваність, саморегуляція);

– психоаналітичні якості (самоконтроль, самокритичність, самооцінка);

– психолого-педагогічні якості (комунікабельність, емпатійність, толерантність, перцептивність, візуальність, красномовність, тактовність) [2, с. 118].

Бажання працювати з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку, формується у майбутніх соціальних педагогів Київського університету імені Бориса Грінченка під час Фестивалю творчості для дітей з обмеженими функціональними можливостями «Я вірю! Я прагну! Я буду...».

Студенти-учасники, беручи участь у фестивалі творчості, вітають дітей з особливостями психофізичного розвитку своїм виступом, а також спостерігають, як вони, виконуючи улюблені пісні, декламуючи вірші, діляться з оточуючими власними почуттями, думками, поглядами, мріями, сподіваннями.

Після завершення фестивалю зі студентами проводиться активне обговорення їх участі у форматі інтенсивного обміну думками. Більшість студентів наголошують на необхідності проведення такого свята добра, віри та надії, на якому було б створено дружню та теплу атмосферу, подаровано дітям з особливостями психофізичного розвитку та їх батькам гарний настрій та безліч позитивних емоцій. Також студенти усвідомлюють, як за допомогою фестивалю розширюється коло знайомства дітей, наскільки важливою для них є підтримка у розвитку творчих здібностей.

Студенти активно залучаються також до благодійної акції «Подаруй дітям казку», присвячену Дню Святого Миколая, в рамках якої проводиться збір подарунків: іграшок, одягу і взуття, книжок, канцелярських товарів та багато інших необхідних речей, потрібних дітям. Студенти не тільки роздають подарунки дітям, а й влаштовують для них свято з ігровими конкурсами. Ще однією ініціативою є складання студентами для дитини із щирими привітаннями і найкращими побажаннями зі святом персональних листівок, які додають яскравості та оригінальності цьому заходу.

Організація благодійних акцій надає можливість студентам зробити свій внесок у добру справу, не залишатися байдужими до проблем дітей, зміцнювати моральні цінності добротності та милосердя.

Формування професійних особистісних якостей майбутніх соціальних педагогів здійснюється під час благодійної акції «Великодній кошик», яка проводиться Інститутом психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка спільно з Всеукраїнським громадським центром «Волонтер» до Великодня. Студенти збирають онкохворим діткам, які знаходяться на лікуванні в ОХМАТДИТІ, розвиваючі іграшки, книжки, розмальовки, настільні ігри, різноманітні канцтовари, потрібні матеріали для здійснення творчої роботи, природні матеріали тощо.

Варто зазначити, що студенти не тільки передають дітям зібрані подарунки, а й здійснюють підготовку пам'ятних сувенірів, виготовлених

власноруч. Такий знак уваги з боку студентів викликає жвавий інтерес в онкохворих дітей, у результаті чого проводяться успішні творчі майстер-класи, присвячені Великодню, і спільними зусиллями виготовлення оригінальних та неповторних виробів разом з дітьми.

В Інституті психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка розроблено та реалізовано також проект «Добрі справи» для вихованців відділення денного перебування молодих людей з обмеженими можливостями в Голосіївському р-ні м. Києва, завданнями якого є проведення спортивних змагань, тренінгових занять, конкурсів малюнків, годин спілкування, бесід, сюжетно-рольових ігор групою студентів з вихованцями закладу, а також організація методичного супроводу діяльності служби викладачами кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти.

Працюючи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку, студенти надають допомогу, спрямовану на задоволення їхніх потреб, забезпечують соціальну, моральну, емоційну підтримку, набувають досвіду успішної комунікативної діяльності, милосердя, співчуття в процесі взаємодії та піклування.

Важливим є проведення кінофестивалю «Кіно без бар'єрів», під час якого студенти ознайомлюються із документальними фільмами, експериментальним відео, дитячими фільмами та анімаціями різних країн світу, які спрямовані на подолання упередженого ставлення до людей з інвалідністю. Результатом участі в кінофестивалі є розуміння студентами особливостей поведінки дитини з порушеннями психофізичного розвитку, її світосприйняття. Студенти переконуються, що така дитина має право на задоволення різнобічних соціальних потреб у пізнанні, спілкуванні, творчості, а також може бути такою ж здібною та талановитою, як і її одноліток, який не має проблем зі здоров'ям.

У академічних групах організуються також відеолекторії, на яких відбувається демонстрація фільмів з їх наступним обговоренням та коментарями. Відеотека, що використовують для демонстрації студентам, містить художні фільми, документальні стрічки та фільми, що складаються з декількох частин. Тематика відеотеки розкриває різноманітні проблеми життєдіяльності людей з інвалідністю. Така позааудиторна робота в навчально-виховному процесі є надзвичайно важливою, оскільки формує толерантне ставлення студентів до дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Варто зазначити, що студенти спеціальності «Соціальна педагогіка» Київського університету імені Бориса Грінченка працюють волонтерами в

реабілітаційних центрах, спеціалізованих школах-інтернатах, дитячих лікарнях, допомагають дітям з особливостями психофізичного розвитку у навчанні, організують їхнє дозвілля. Все це сприяє формуванню професійних особистісних якостей студентів.

Висновки. Таким чином, формування професійних особистісних якостей соціальних педагогів, необхідних для роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку, в інклюзивних навчальних закладах здійснюється як під час аудиторних занять, так і в позааудиторній роботі зі студентами шляхом проведення фестивалів, благодійних акцій, добродійних проєктів, кінофестивалів, відеолекторіїв, тематичних заходів, активного залучення до соціальних програм Всеукраїнського громадського центру «Волонтер».

ЛІТЕРАТУРА

1. Архипова С. П. Методи та технології роботи соціального педагога : навч. посіб. / С. П. Архипова, Г. Я. Майборода, О. В. Тютюнник – К. : Слово, 2011. – 496 с.
2. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов: дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.08. – / Юлия Николаевна. Галагузова. – М., 2001. – 373 с.
3. Обучение социальной работе: Преемственность и инновации / под ред. Ш. Рамон, Р. Сарри ; пер. с англ. под. ред. Ю.Б. Шапира. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 157 с.
4. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : монографія / В. А. Поліщук ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Тернопіль : ТНПУ, 2006. – 424 с.
5. Професія соціальний педагог / упоряд. : С. Максименко, О. Главник ; за заг. ред. К. Шендеровський, І. Ткач – К.; 2005. – 112с.
6. Султанова Л. Л. Теория и практика профессионально-педагогической подготовки социальных педагогов в колледже: Дисс. ... кандидата пед. наук: 13.00.06. / Людмила Леонидовна Султанова. – Тольятти, 1997. – 181 с.
7. Шмелева Н. Б. Становление и развитие социального работника как профессионала / Н.Б Шмелева. – Ульяновск, 1997. – 115 с.

РЕЗЮМЕ

Г. О. Першко. Формирование профессиональных личностных качеств социальных педагогов во время работы с детьми, которые имеют особенности психофизического развития.

В статье рассматриваются личностные качества социальных педагогов, необходимые для работы с детьми, которые имеют особенности психофизического развития. Обосновано, что социально-педагогическая работа в инклюзивных учебных заведениях принадлежит к таким видам профессиональной деятельности, у которых не только знания и умения, но и личностные качества специалиста воздействуют на ее результативность.

Ключевые слова: социальный педагог, профессиональные личностные качества, дети с особенностями психофизического развития.

SUMMARY

G. Pershko. Forming of professional personal features of social teachers during the work with children which have particularities of psychologicallyphysical development.

The article considers the personal characteristics of social workers, required to work with children with special needs. Proved that the social and educational work in inclusive schools is such a professional activity, where the skills and personal qualities influence on it's effectiveness.

Key words: social pedagogue, professional personal characteristics, children with special needs.

УДК 94 (477.83.86)

Л. М. Потапюк

Луцький національний технічний університет

ВИСВІТЛЕННЯ ОСВІТЯНСЬКИХ ПРОБЛЕМ НА СТОРІНКАХ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДІВСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ

У статті здійснений всебічний аналіз змісту і специфіки діяльності педагогічних громад, товариств, об'єднань щодо висвітлення змісту й особливостей діяльності освітнянських проблем на сторінках західноукраїнської періодичної преси у другій половині XIX – початку XX століття; виокремлено причини переслідування друкованого слова; вилучений розвивальний потенціал національного виховання.

Ключові слова: українські громади, періодична преса, освіта, шкільництво, національне відродження, національне виховання, національна самосвідомість.

Постановка проблеми. Як правило, педагогічна думка взагалі й періодична преса зокрема є яскравим віддзеркаленням соціально-економічних та культурно-історичних процесів як у нашій країні, так і в усьому світі. Розчленованість території України, її соціальне й національне гноблення, постійні заборони й переслідування друкованого слова російським самодержавством і цісарським урядом значно ускладнювали процеси українського національного відродження. Однак переважна більшість перших періодичних видань за своїм духом були виявом опозиційних настроїв. Вони будили громадську думку, боролися з ліквідацією неграмотності, розширювали освітні горизонти учнів та їхніх батьків, в основу своєї діяльності ставили ідею національного самоусвідомлення в полікультурному просторі і, попри всі труднощі, відкрили всій світовій спільноті цілу плеяду відомих педагогів.

Аналіз актуальних досліджень. Зміст окремих освітнянських часописів став об'єктом уваги багатьох дослідників. У кінці XIX на початку XX століття важливі проблеми україномовної преси піднімалися у статтях К. Малицької та І. Франка. Ряд аспектів вищезгаданої теми зацікавили таких сучасних учених, як Н. Кошелеву, М. Кухту, С. Лободу, Д. Пенішкевич,

Мельник Н. І. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти у США та Німеччині як умова творчої самореалізації у професійній діяльності	163
Орехова Л. І. Мовленнєва культура як важливий чинник творчого розвитку педагога у дослідженнях вітчизняних лінгводидактів кінця XIX – початку XX століття	169
Палеха О. М. Створення навчального середовища для виконання самостійної позааудиторної роботи майбутніми учителями іноземної мови у вищих навчальних закладах Великої Британії	179
Пушкар Л. В. Музична підготовка студентів педагогічних університетів: історичний аспект	185
Сулаєва Н. В. Артефакти неформальної мистецької освіти в Україні	194
Цвєткова Г. Г. Генеза феномену самовдосконалення в історії української педагогічної думки (XIX століття)	203

РОЗДІЛ IV. ТВОРЧА І СОЦІАЛЬНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Бріжата І. А. Профілактика шкільного травматизму у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури	211
Гордієнко В. П. Дослідно-пошукова робота студентів як чинник самореалізації (на прикладі професійної підготовки молодших спеціалістів біржової діяльності)	218
Єжова Т. Є. Мистецтво як засіб реалізації прагнень на всебічний розвиток та участь у культурному житті дітей з особливими освітніми потребами	225
Завгородній П. О. Пріоритетні напрямки формування компетентності майбутнього вчителя музики музично-комп'ютерними технологіями	232
Земка О. І. Самореалізація студентів-філологів у навчально-дослідницькій діяльності	240
Кулінка Ю. С. Педагогічна позиція вчителя як засіб подолання конфліктних ситуацій у стосунках з підлітками	248
Лисенко Л. Л. Активізація творчої діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури у процесі педагогічної практики	256
Пєршко Г. О. Формування професійних особистісних якостей соціальних педагогів під час роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку	264
Поталюк Л. М. Висвітлення освітніх проблем на сторінках західноукраїнської громадської періодики	270
Романенко Ю. А. Самореалізація студентів через проектну діяльність	279
Семенов О. М. Науковий текст як засіб професійної самореалізації дослідника	286
Стадник О. О. Дослідницька робота як засіб творчої самореалізації учнів	295
Шеремета М. М., Омері І. Д., Мойсак О. Д. Здоров'язберігальна компетентність студентів-соціальних педагогів та аспекти її формування	300

РОЗДІЛ V. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Апанович Т. І. Особливості гестового контролю знань студентів напряму підготовки «Туризм» з курсу «Вища математика» в умовах кредитно-модульної системи навчання	308
Бондар Л. А. Методична розробка практичних завдань з англійської мови для самостійної роботи студентів-філологів	314